

Laudoitettu polku päättyy matalan joen reunalle. Otan kenkäni pois ja pitelen lahkeitani kun kahlaan sen yli. Dyynit nousevat seinäminä miltei suoraan vedestä, ja vasta niiden päältä näkee meren. Paikka ei ole kovin suosittu surffareiden keskuudessa, ja siksi hiekalla makaa vain lapsiperheitä ja iäkkäitä saksalaisia turisteja. Ilta-aurinko laskeutuu eteläreunassa kalliojyrkänteen kohdalle. Sinne on rakennettu polku ja näköalatasanne, josta voi tarkkailla miten valopallo vähitellen kasvaa, muuttuu hehkuvan oranssiksi, värjää aallot punaisen sävyillä, ja lopulta vajoaa viilentävään veteen. Jos lähtisin purjehtimaan suoraan kohti auringonlaskua, ensimmäisenä vastaan tulisi Pohjois-Amerikka. Kävelen kuitenkin polkua pitkin takaisin ravintolaan, jossa tilaamme äyriäisiä ja hunajasnapseja. Illallisella F kertoo lähistölle vuonna 1555 haaksirikkoutuneesta aluksesta. Sen tiedettiin uponneen arvokkaan lastin kera. Hän on sukeltanut etsintäretkille useita kertoja, muttei koskaan löytänyt mitään. Hylkyyn on vaikea päästä käsiksi, koska merivirrat ja aallot liikuttelevat hiekkamassoja sen päällä. Eräänkin talvisen myrskyn jälkeen pohjoisen rannan kaikki hiekka oli huuhtoutunut pois ja tilalla oli nyrkin kokoisia kiviä.

Matkani viimeiset päivät vietän kaupungissa. Kuumuus on pistävämpää kuin rannoilla, eikä keskipäivällä voi tehdä muuta kuin hakeutua ilmastoituihin sisätiloihin. Kapuan liukkaaksi hioutuneita kiviportaita kukkulan päällä sijaitsevan museon sisäänkäynnille, ja helpotus on välitön. Viileä, himmeästi valaistu rakennus on lähes tyhjä, joten saan maleksia omissa rauhassani käytävillä ja antaa hien kuivua.

Museon kolmannessa kerroksessa huoneet ovat täynnä lasivitriinejä, jotka notkuvat yksityiskohdilla kuorrutetuista jalometalliesineistä. Niiden runsaus hämmentää minua, kunnes muistan jälleen missä olen. Kotomaaperälläni pohjoisessa elettiin löytöretkien aikaan vielä savutuvisia, joten suurimpienkin museoiden aarteet koostuvat savikipoista ja hopealanteista. Täällä asiat olivat toisin. Merireittien vakiintumisen myötä alettiin siirtomaista tuoda eurooppaan massoittain kultaa ja muita arvomateriaaleja. Kulta oli valloittajakansoille paitsi vaurauden merkki, myös vallan symboli, ja museon kokoelmasta päätellen sen suosio taiteissa oli pakkomielteistä.

Kimalteesta häikäistyneenä jatkan harhailuani maalaustaiteen osastolle. Korkeilla seinillä riippuu raskaasti kehystettyjä kuvaelmia alastomista, pyylevistä naisista leijumassa jähmettyneinä outoihin asentoihin ja univormuihin sonnustautuneista miehistä nojailemassa miekkoihin koiriensa kanssa. Yritän tunnistaa raamatun tapahtumia ja muistella hallitsijasukujen nimiä, mutta turhaan. En pysty päättelemään, mistä kuvat kertovat. Turhautuneena historiantuntemattomuudestani olen jo suuntaamassa uloskäynnille, kunnes huomaan silmäkulmastani tuijotuksen. Päätyhuoneen sivuseinällä on maalaus, jonka keski-ikäinen mies tuntuu pälyilevän minua, tai ehkä hieman ohitseni. Tummista silmistä on vaikea sanoa mihin katse varsinaisesti kohdistuu, mutta miehen silmien tapitus on niin uskottava että vilkaisen vaistomaisesti olkani yli. Takanani ei liiku mitään tai ketään. Valosiivu maalauksessa paljastaa vain miehen kasvot, osan taustan seinämää, sekä kaistaleen ryppyistä kauluspaitaa. Maalausjäljen

perusteella otaksun taulun olevan jostain uuden ajan alusta, ja kyltissä lukeekin tekijän kohdalla *Van Dyck*. Samalla huomaan viereisellä seinällä pienen version Margarita Teresasta perhoshiuksineen – olen löytänyt koosteen barokkimaalareiden teoksia.

Pelkistetty muotokuva ei paljasta pälyilevän miehen henkilöllisyydestä, ammatista tai yhteiskunnallisesta asemasta mitään. Sitä vastoin valokuvantarkka maalaustekniikka ja monitulkintainen ilme miehen kasvoilla onnistuvat luomaan kuvaan voimakkaan hetkellisyyden ja läsnäolon tunnun. On kuin aikaa ei olisi välissämme silmänräpäystäkään. Tarkkailemme hiljaa toisiamme museon hämärässä, minä auringonpolttamine olkapäineni, mies huolella suittune viiksineen. Voin miltei kuulla miten hengitämme tasatahtiin ilmastointilaitteen vaimeassa hurinassa.

Miehen läsnäolo välittyy valon piirtämänä silmiäni eteen niin reaaliaikaisen tuntuisena, että se alkaa muistuttaa minua nykyhetken lyhytkestoisuudesta. Siitä, miten valoläikkä miehen olan takana ei itse asiassa pysy hetkeäkään paikoillaan, vaan on jatkuvassa muutoksessa, ja jonka liikkeen rytmin määrittää maapallon vääjäämätön kiertoliike akselinsa ympäri. Valo on tehnyt ajan kulun näkyväksi tuolle maalauksen miehelle vuosisatoja sitten aivan samalla tapaa kuin miten se saa minut tuona kuumana iltapäivänä museon nurkkahuoneessa muistelemaan erästä lämmintä, mutta tuulista iltaa rantakojun terassilla, sekä sarjaa ottamattomia valokuvia niistä kalliojyrkänteistä, joiden reunoilta heittelin kiviä aaltoihin vielä muutama päivä sitten.

Perun paluulentoni ja päätän lähteä takaisin F:n luokse. Kolmesataa kilometriä ja joitain päiviä kaupungin hälyssä synnyttivät kaipuun maisemaan josta olin juuri lähtenyt. Onko niin, että silmän kyky sopeutua valoon aiheuttaa tietynlaisen sokeutumisen? Uskomattominkin näkymä alkaa vaikuttaa tavanomaiselta lähes samalla silmänräpäyksellä kun se siirtyy

verkkokalvolta aivojen näkökeskukseen. Vasta etäisyys sai minut ymmärtämään kokemani paikan ainutlaatuisuuden ja kaipaamaan sinne takaisin.

Rebecca Solnit kirjoittaa etäisyyden synnyttämästä kaipuusta. Hän vertaa keskiaikaisen maalauksen sommitelmaa lapsen aikakäsitykseen. Kuvan kohteet ovat ripoteltuina litteälle kuva-alalle rinnakkain – asiat ja tapahtumat ovat välittömiä, läsnä yhtäaikaisesti. Sitä, mikä on poissa silmistä, ei ole. Aika tai etäisyydet eivät ole mitattavissa. Sitä vastoin myöhempien aikojen maalausteissa realistisista mittasuhteista on tullut merkityksellisiä. Tilan, ajan ja etäisyyksien ymmärtäminen aiheuttavat ihmisessä menetyksen pelon. Ne synnyttävät kaipuun kaukaisuuteen, horisontissa siintävään sineen: *The blue of distance comes with time, with the discovery of melancholy, of loss, the texture of longing, of the complexity of the terrain we traverse, and with the years of travel.*

Ei liene sattumaa, että samaan aikaan kun eurooppalaiset alukset purjehtivat valtamerten taa valloittamaan tuntemattomia maita, maalausteissa alettiin kiinnostumaan perspektiivistä ja etäisyyksien kuvaamisesta niin kuin silmä ne näkee. Etäisyyden sininen kajo alkoi värittää maaisemamaalausten pakopistettä sitä mukaa kun laivojen ruumat täyttyivät kaukaisten maiden aarteilla. Retkikuntien mukanaan tuoma kultta todisti horisontin hämyyn takana piilevän toisen maailman olemassaolosta ja antoi muodon tuntemattomalle.

Ajan bussilla ensin neljä tuntia etelään, sitten vaihdan toiseen kohti länttä. Asemalla tapaan J:n. Meillä on sama matka. Hän on ystävänsä kanssa menossa seuraavaan kaupunkiin ja minun määränpääni on matkan varrella. Puolityhjä bussimme kiemurtelee kukkuloiden välistä pysähdellen tunnollisesti jokaisen kylän tienristeyksessä vaikka kukaan ei nouse kyytiin. Istumme kukin omalla penkkirivillämme ja rupatellemme tauotta. Luulen pitkään, että J:n ystävä on myös ruotsalainen, mutta käy ilmi,

että hänen äidinkielsensä on portugali, ja J:n kanssa he puhuvat toisinaan ranskaa. Useat kielet välillämme alkavat määrittää olemistamme. Emme kiinnitä huomiota sanojen alkuperään tai oikeisiin taivutusmuotoihin, vaan annamme niiden kimpoilla vapaasti käytävän puolelta toiselle bussin pehmeän keinutuksen rytmissä. Muutaman minuutin tuttavuuden aikana olemme luoneet oman impressionistisen valtakuntamme, jonka sävyjä määrittävät J:n hallitsemattomat äänenpainot, hänen ystävänsä kupliva huumorintaju, sekä minun innostukseni yhteenkuuluvuuden tunteesta. Ääriviivat ovat menettäneet kontrastinsa ja bussimme sukeltaa mereltä nousseeseen sumuun. Laskeva aurinko värittää tiheän ilman vaaleankeltaiseksi, eikä ikkunoista näy muuta kuin lähimpänä tietä seisovien tuulimyllyjen runkoja. Niiden lapojen verkkainen pyörintä näyttää hidastetulta elokuvalta.

Kahden päivän kuluttua J saapuu jälleen luokseni. Tai minä menen hänen luoksensa. En muista enää, eikä sillä ole väliä, koska siirtä lähtien valo on jokaisena vuorokauden hetkenä lämmin ja hehkuva, ja se läpäisee kaiken. Muistelen, kuinka eräänä kevättalven yönä P kertoi, että olen niin kirkas, ettei hän halua tavata minua enää ikinä. Niin. Nyt katsoessani tuota J:stä säteilevää valoa, joka notkeasti löytää reittinsä pimeimmänkin kaivannon viimeisen luolan peräseinään, ymmärrän, miten pelottavaa on kun yhtäkkiä kaikesta tulee näkyvää. Kalvakka iho näyttää keskipäivän kovassa valossa kuolleelta. Elämä hämärässä on tavallaan turvallista.

Francis Bacon on kai joskus sanonut Velazquesin maalauksista, että on mahdollista, ettei Espanjan kuninkaallisia ole koskaan ollut olemassa. Ajatella, jos he kaikki olisivatkin maalarin mielikuvituksen tuotosta! Tuo heiveröinen perhe, jonka ihon läpi näkyvät vihertävät suonet ja silmät vetistelevät punaisina. Velazques kumppaneineen ovat istuneet iltaa siemaillen viiniä hopeapikareista ja miettineet, mikä viihdyttäisi kansaa, sekä heitä itseään eniten. He päättävät luoda sarjan ihmisraatoja, jotka

toikkaroivat hovin yltäkyläisissä kulisissa, joiden kalpeaa hipiää aurinko ei näytä koskettaneen ikinä, ja joiden epätoivoiset yritykset pysyä vallassa päätyvät keskenmenoihin ja kuolemansairaisiin lapsiin. Taiturimaisesti maalatuissa muotokuvissa hövelin näköiset henkilöt poseeraavat milloin perhosia hiuksissaan, milloin takajaloilleen nousseen hevosen selässä. Kaikkein tunnetuin lienee maalaus, johon Velazques on maalannut itsensä osaksi luomaansa valtakuntaa – kuin kertojahahmoksi konsanaan. Kuvat espanjan hallitsijasuvusta ovat samalla tavoin uskomattoman tosia, kuin Van Dyckin maalaus Lissabonin taidemuseossa. Taiturimaisesti kuvattu valon hetki tekee maalausten ajan olemassaolon todelliseksi, ja se puhaltaa hengen näihin kuninkaallisiin marionetteihin. Uskottava kuva viimeistelee hyvän tarinan.

Valokuvien todenmukaisuus on sitä vastoin ennalta annettua. Valokuvaa pidetään miltei poikkeuksetta todistusaineistona, vaikka manipulaation keinot ovat lukemattomat. Silmän näköalaa toistavaa kuvaa on helppo uskoa – jopa niin helppo, että toisinaan on vaikea ehdottaa valokuvan katsojalle, että kuvassa olisi jotain muuta kuin mitä siinä näkyy. Että tuo valon piirtämä näkymä ei olisikaan konkreettinen jälki tapahtuneesta, vaan että se kertoisikin jostain muusta. Jostain, mikä siintää silmäkanta-mattomissa, horisontin sinessä.

Palaan tutulle hiekkarannalle. F ajaa meidät jeepillään pohjoispäättyyn, kallioille. Hän ottaa nokoset autossa kun minä ja J katselemme aaltoja. Ne kulkeutuvat auringonsiltaa pitkin keinuvina ja rikkoutuvat kalliolohkareisiin suoraan allamme. Mietin, miten haaksirikkoutuneen aluksen aarre meren syvyyksissä on kirjaimellisesti peittynyt etäisyyden sienen. Vesi näyttää siniseltä, koska auringonvalon kulkiessa veden läpi spektrin lyhyimmät aallonpituudet, siniset ja violetit, siroutuvat eniten ja muut värit suodattuvat pois. Tästä samasta syystä taivas on sininen, ja etäällä

horisontissa sijaitsevat asiat näyttävät sinertävän. Väriin intensiteetti määrittää etäisyyden katsojan ja kohteen välillä. Mitä kauempana tai syvemmällä asiat sijaitsevat, sitä sinisemmiltä ne näyttävät. Vedessä tämä välimatka kasvaa kiihdytettyllä nopeudella – sinisyys voimistuu ja muut värit katoavat jo muutaman metrin syvyydessä – kun taas maan pinnalla kyse on kilometreistä. Näin ollen merenpohjan ultramariiniin verhottu aarre on tavallaan kauempana kuin kaukaisin horisontti, mutta samalla saavutettavampana – horisontin sini pysyy aina saman sävyisenä ja etäällä, kun taas merenpohja tulee väistämättä ja ennen pitkää vastaan.

Haaksirikkoutunut alus pohjahiekan alla on jähmettynyt myös tietyille etäisyydelle ajassa. Aluksen matka kohti alati etäännyvää horisonttia jäi hetkeen jolloin meri sai sen omakseen. Sen tehtävä kuljettaa ihmisiä, eläimiä, aseita, aarteita, tarinoita, tietoa ja valtaa vesittyä myrskyisen yön kaadettua mastot tai kenties epäonnisen meritaistelun päätteeksi. Jos laivan aarteineen kaivaisi hiekasta esiin, se saisi sinisen lisäksi muitakin värejä ja lopulta myös muodon – ajan kuvan – kun kun se vähitellen nousi pintaan ja auringonvaloon.

Siksi on sekä uskomatonta että päivän selvää, että F on sinnikkäästi yrittänyt etsiä hylkyä näistä vesistä. Kerta toisensa jälkeen hän on sukeltanut tummenevaan veteen toiveikkaana siitä, että löytäisi jälkiä laivasta. Hän on tavoitellut kuvaa menneestä, todistetta siitä että joskus siinä samassa paikassa jota ei voi merkitä aaltoihin, ja siinä hiekkapohjassa johon painuneet muodot ovat sulautuneet tunnistamattomiksi lukemattomia kertoja, on käynyt joku toinen ennen häntä. Yritykset löytää merkkejä ihmisen läsnäolosta, kaivaa alati liikkuvaa hiekkapohjaa, ovat tietenkin saaneet hänet uuvuksiin, ja lopulta hänen on noustava pintaan hengittämään. Mukanaan hänellä kuitenkin on kourallinen valkoista hiekkaa.